

ДИОНИСИЈЕ ДЕЈАН НИКОЛИЋ

ТРИ ПИТАЊА И ТРИ ОДГОВОРА ИЛИ ВОШТАНИЦА ЗА ИВАНА КАРАМАЗОВА

Ако је Бој све Сїтворио, ко је онда Њеїа сїтворио?

Одговор на ово питање лежи, не претерано скривен (или, можда управо тиме скривен: као Поово *Украдено їисмо*) већ у њему самом: Творац све твари не може бити твар, дакле, не може бити створен, ни од Себе ни од некаквог „Надтворца”. Зашто? Ако је Бог све створио, као што верујемо и исповедамо да јесте, а од чега и у овом питању полазимо: Њега дакле, већ *per definitionem* нико није створио: ни Он Самог Себе, нити „Неко Други”, некакав „Надтворца” Творца свега.

То да Бог није Створио Самога Себе јасно је већ отуда, што би – да јесте – испало да је некако Постојао пре него што је Постојао, па је као још не Постојећи Самом Себи учинио услугу да почне да Постоји.

Такође је јасно да некакав „Надбог” (а Овога опет неки „Наднадбог”, и тако даље и тако даље: у рђаву и немогућу „бесконачност” апсурда – који никада не би успео чак ни да започне: пошто би му се Нестворени Творац као неопходна полазна тачка стално, бесконачно измицао) није „Створио” Бога, јер опет би испало да такав „Створени Творац свега што постоји” – истовремено и јесте и није све Сам Створио: будући и Сам „Створење”.

Што се тиче треће – од времена Дарвина тако популарне и тако „научне” – „могућности” Створитељевог „Самоеволуирања” – она је још апсурднија, и од „могућности” Створитељевог „Самостварања”, и од „могућности” Створитељеве „Створености” од

стране неког „Надтворца”: штавише – она оба ова апсурда још апсурдније уједињује у апсурд још вишег степена: у још апсурднији и самопротивречнији, безумнији и Богохулнији апсурд, ако је то могуће. Откуда Еволуција? Откуда Самоеволуција? Ко је Створио Еволуцију? Она Сама Себе? Па онда Бога. Или Бог Самога Себе помоћу Ње? Ко ту кога ствара и ко еволуира? Ко је субјекат, а ко објекат еволуције? Случајне? Зар би требало прихватити да је Творац „Случајно Самоеволуирао”? Из чега? Из претпостојеће и можда одувекпостојеће твари: нестворене творевине, односно „материје”? Тада би та твар, или нетвар, била Бог Творац пре „Самоеволуирајућег” Творца: откуда онда она? Или је можда Творац „Самоеволуирао” ни из чега? То би нас опет вратило апсурду „Самоствореног Творца” итд.

Дакле, већ у самом овом *јривидном* питању, крије се кобна *лојичка трешка* – која би требала да буде сасвим јасна и неверујућима, а не само верујућима – а можда и читав осинак, или змијарник логичких грешака, и чак може бити и мали или чак повелики *леџион хула* према Логосу.

„Када нас неверни или кривоверни људи злонамерно нападну, опоменимо их једанпут, двапут, па прекинемо. А када се ради о људима који хоће да науче шта је истина” – попут вас заједно са нама, и верујућима и још неверујућима, али боготражитељима – „не смемо се ни до века уморити излазећи у сусрет њиховој жељи” – и жељи свих нас. Јер: „Питања су дело слободе”, пазећи „да не окрећемо рогове лажне слободе против Бога.”

Дакле, све у свему: *Ако је Бој све Створио, онда је Бој све Створио*, а Њега, наравно, нико није створио – јер и није створен: ни од Самога Себе, ни од неког „Надбожанског Надтворца Богова Твораца или Бога Творца” – нити је „Самоеволуирао” из нечега или ни из чега.

Тај Први и Последњи, Једини, Беспочетни и Бесконачни, и Нестворени Творац – Је Онај Којем се клањамо, захваљујемо Му се и прослављамо Га: као Бога Оца и Сина и Светога Духа.

Да нема Одувек и Превечно, Бесконечног и Беспочетног Неког, Којем је Дивљење Име, никада никога и ничега не би ни било: а као што свако од нас и сви ми искуством осећамо – *sentimus experimurque* – : постојимо и јесмо, дакле: хвала Ти Боже за све нас створене и за сву твар! И, ако је допуштено рећи: „Хвала Ти Боже што Постојиш: у све векове векова и пре свих векова векова и изнад свих векова векова и изнад самог постојања. Амин!”

*Зашто Бој Дођући да стварају деца и невини:
да ли то значи да је Он сагиса или, можда, немоћан?*

„И стави Јов руку своју на уста своја”, и на ум и на срце и на сву душу своју: када је уграбљен и узнесен Благодатним Вихором – спознаје: да су недокучиви Путеви Божији и да су Мисли Божије Више од људских него што је Небо од земље.

У том Јововом покрету родили су се, као вечито загрљени близанци: и *апофатика* (одрично Богословље) и *исихазам* (свештено тиховање): у већу Славу Божију.

Раскинут је зачарани круг Еутифронове псеудодилеме (из Платоновог дијалога *Еутифрон*): „да ли су богоугодне ствари богоугодне зато што их богови воле, или их богови воле зато што су богоугодне?” Или: да ли је Бог изнад Добра, или је Добро изнад Бога? Превазиђена су оба крака, па и онај племенитији, Анселмов: „Не чини Бог оно што је добро већ је оно што Бог чини добро.”

Соломонски и Давидовски је заблистала Авраамовска Метаномија:

„Бог увек чини оно што је добро, јер оно што Бог чини то је добро!”

Сетимо се: Исакова суза није саблазнила Аврама, иако му је Бог заповедио да га он, његов отац, лично принесе на жртву. Да је Аврам реаговао као Иван Карамазов: да ли би се боље постарао за својег сина Исака пред Богом? Да је Иван Карамазов приступио Праведном Јову, да ли би га боље утешио од Јовових рђавих тешитеља?

И Јовови рђави тешитељи, и парничар са Богом Иван Карамазов, пошли су од исте, кобне и наопаке жеље – жеље да некако докажу „нужност” и „умност” зла, да га објасне и оправдају и одају му хвалу, све мислећи да ће тако најбоље прославити Бога и Творца свих и свега. Јовови тешитељи су поверовали да су у томе успели: и развесели се лудо срце њихово *очараних рационалисца*: идолопоклоника људског разума.

Иван Карамазов је схватио да је то немогуће, и потамне лудо срце његово: срце *разочараног рационалисте*: новоочараног нишилисте и идолопоклоника ништавила.

Дечја суза, којом се у својем срцу Иван Карамазов као каменом бацио на Бога: пада и на његову и на нашу и на дететову главу – и на Главу Распетог, Који је на мукама све до краја овога века: са сваким од нас и са свима нама – на мукама бесконачно већим но што је мука било кога од нас. Али пре свега на Иванову главу: и то као ужарено угљевље. Како? Ако је – „уместо” да га „оправда” – „убио” Бога, због Божијег „греха” дечије сузе – да ли

се тиме добро постарао о том детету, којем је „отео” Утешитеља, Васкрситеља и вечни живот?

Аргумент из дечије сузе је управо најбољи аргумент – не за атеизам или антитеизам, већ – за Теизам. Довољно је да га мудро обрнемо: и поставимо га на ноге, уместо да дуби на глави. *Дечија суза* није ништа мања потврда и поткрепа и школа и *ојкривење* Божијег Постојања као Бесконачне и Беспочетне Љубави – од аргумента из *Иконе Свете Тројице Рубљова* Свештеномученика Павла Флоренског: „Постоји Икона Свете Тројице Рубљова, дакле постоји Бог!” У подједнакој мери важи: Постоје дечије сузе, и сузе невиних, и сва твар која уздише и тужи – дакле постоји Бог! Ако су то схватили чак и Западни Хришћани (на пример, Платинга и Хауервас), зар ми на Истоку то смемо да не схватимо тим пре и заједно са њима, и да као Праведни Јов не ставимо руку своју на уста своја, и на ум и срце и сву душу своју: не градећи се мудријима од Вихора Надпремудрог? И не градећи се силније љубећима од Луде Љубави Божије? Поклонимо се пред Вртлогом Недокучиве Надпремудрости Божијег Промисла: било да долази као Громки Вихор, или као Нечујни Поветарац!

Ако бисмо ми, *зашто шћо* Бог *доушћта* да страдају деца и невини, рекли у срцима својим: „Бог је садиста, или можда немоћан” – зар не бисмо били још безумнији од безумника који рекоше у срцу својему – попут Чарлса Дарвина: „Нема Бога”? Или од безумника који рекоше у срцу својему – попут Михаила Бакуњина: „Ако постоји, Бог је наш непријатељ”? Или од безумника који рекоше у срцу својему – попут Имануела Канта: „Не постоји други Бог осим мене, ја сам Бог”? Иако се, у свим овим случајевима, ради о једном истом безумљу.

„Ко може разумети грехе?” Ко може разумети слободу? Ко може разумети Промисао Надпремудрог? Ко од синова људских? Ко међу икада створенима? Ко може разумети Бога? Оно што ипак можемо – али ни то као ни било шта друго: не без Онога без Којег ништа не можемо чинити – јесте да се потрудимо да што боље разумемо и запамтимо кардинално важну *разлику* између Божијег *Благоволења* и Божијег *Доушћења*. Да бисмо то двоје што строже и тачније разликовали, поучимо се из *Тачној Изложења Православне Вере* Светог Јована Дамаскина:

А од дела која се тичу промисла, нека су по благовољењу Божијем, а нека по Његовом допуштењу. По благовољењу су, наиме, она дела која су беспоговорно добра, а по допуштењу, она која су зла. Јер много пута Бог допушта да и праведник допадне беде, да би тако, врлину коју он има скривену у себи, показао другима, као

што се десило са Јовом. Некад допушта да се збуди нешто од онога што је апсурдно, да би тим чином који изгледа апсурдан, било остварено нешто величанствено и чудесно, као што је преко Крста остварено спасење људи. У другом случају допушта да праведник несрећно страдава, да не би отпао од исправне савести или да не би из силе и благодати која му је дарована запао у гордоумље, као што је било са Павлом. Понеко бива привремено напуштен ради поправке другога, да би се други, гледајући на њега (на његово страдање) васпитавали, као што је случај са Лазаром и богаташем, јер у природи нам је да, гледајући нечије страдање, бивамо престрашени. Неко бива остављен од Бога и због тога да би се прославио неко други, не због властитих грехова или грехова својих родитеља, као што је остављен слепи од рођења да би се прославио Син човечји. Неко, опет, бива остављен да страда, ради ревности другога, да би и други били непоколебиви у страдању, благодарећи величанству славе страдаоца, надајући се будућој слави и желећи будућа добра, као што је код мученика... Ваља знати да *йосїоје мноїе врсїе Божанскої йромисла, ше их није моћуће ни речју објасниїи ниїи умом йојмийи...* Од онога, опет, што је у нашој власти Бог превасходно жели и благоволи оно што је добро, док оно што је зло и истински неваљало, ни превасходно ни накнадно не жели, него га препушта слободној вољи, јер оно што по принуди бива нити је словесно нити је врлина. Промисља, наиме, Бог о целокупној творевини и кроз целокупну творевину, често добротинећи и поучавајући и кроз саме демоне, као кад је био у питању Јов, или када су биле у питању свиње.

И још: „Треба знати да Бог све унапред зна, али не предодређује све: унапред зна и оно што је у нашој власти, али га не предодређује, јер нити жели да буде зла, нити насилно изнуђује врлину.” Али уз све горе речено, имајмо на уму и упозорење Светог Јована Лествичника: „Опасно је залазити у дубину Суда Божијег. Такви радозналци плове на броду гордости.”

У једној Велсовој приповеци, људи долазе да се пожале Богу после разорних ратова, у којима су готово истребљени, са очајничком молбом: „Боже, помози нам, више не знамо шта да чинимо. Како да се спасемо, да сви не изгинемо. Не можемо више да издржимо овако!” А Бог им мирно одговара: „Ствар је врло једноставна. Само престаните да ратујете.”

Исто то само мало другачије, каже и Свети Старац Силуан – објашњавајући нам да се одговор на наше питање крије дубоко у тајни људске слободе, коју нам је Бог даровао, и у њеној исправној или погрешној употреби, дакле: ми и само ми смо одговорни,

за то што страдају деца и невини, што Бог не жели, али допушта, а на нама је да се покајемо: „Кад би се сви људи покајали и испуњавали заповести Божије, био би рај на земљи, јер је Царство Божије унутра у нама. Царство Божије је Дух Свети који је исти и на небу и на земљи.”

И још нешто ваља знати, када говоримо о страдању деце и невиних: нешто готово сасвим непознато, а од непроцењиве важности. Бог не подлеже никаквим законима. Ни законима физике, ни законима логике – па чак ни Аристотелове логике, ма шта о томе мислио Тома Аквински. Речено речима Петра Дамијанија: „Свемогући Бог може да учини и то да оно што је било – престане да буде оно што је било: да оно што је било буде не *као* да није било, него да *заиста* никада није било” – мислећи, наравно, на сва зла и муке и страдања виних и невиних.

Гордост убија, а смирење оживљава. Бог ће нас и без наше сарадње: васкрснути телесно; – али без нашег слободног подвига сарадње са Његовом Благодаћу: неће нас васкрснути духовно. Обојена револуција Старог Адама, започета од старе змије са свим силама поднебесја још у Едену, смера да и даље – клеветањем и опањкавањем Творца – подбада, одржава и умножава самоубилачку побуну и одрицање синова људских од Оца који је на Небу: да би се нахранило паклено ждрело лава који риче и гледа кога ће да прождере. Зато није страшно ни ако овца омрзне сопствено руно, али јесте ако омрзне Пастира.

Шта ће нам Црква, ако човек може да се моли њојединачно и има свој однос са Бојом: шта ће нам шу њосредници?

Ово питање је истозначно са питањем: зашто да будем православно хришћанин? Зашто бити – међу свим другим верама – баш православни хришћанин, посебно је питање, и оно заслужује посебан одговор. Овде ћемо дати одговор онима који то већ јесу или верују да јесу, који то желе да буду или онима који то желе да постану.

Ту не постоји никаква дилема: коме Црква није Мајка, Бог му није Отац.

Као што знамо, још у Старом завету писано је: „Поштуј оца својег и мајку своју” – то је једна од десет заповести, и то се односило на телесне родитеље. А у Новом Завету, то се није укинуло већ *исцунуло*: тако што поштујемо Оца Који је на Небу и Мајку Цркву Коју Је Он Установио и на Земљи као и на Небу.

Црква није „Посредница” – ни „Духовна берза”, ни „Агенција за промет благодати и рајских некретнина” – већ *Заједница*,

и то: слободна љубавна заједница Бога, човека и све твари: *месѿо Сусреѿа човека и Боѿа*.

Зато се, иза фасаде горњег питања: „Шта ће нам Црква, ако човек може да се моли појединачно и има свој однос са Богом: шта ће нам ту посредници?” – заправо, крије питање (лукаво пришапнуто од старе змије: а громогласно скандирано са свих кровова, на свим трговима „модерног” и „постмодерног” образовања *emancipatus et separatus a Ecclesia*): „Шта ће нам Слобода, шта ће нам Заједница, шта ће нам Љубав: Пут, Истина и Живот?”

Бог нам је, као што сви знамо, поручио: *без Мене ниѿиѿа не можеѿе чиниѿи*. И: *ѿге се скуѿе двоје или ѿпроје у Моје Име, и Ја Сам са њима*.

Пошто је Христос Глава, а Црква је Тело Христово: ко се лишава Тела, лишава се и Главе. Такође, лишава се и Светог Духа, и Светих Тајни: прочишћења, преумљења, просветљења и обожења.

Зато је и речено: *unum christianum, nulum christianum*: један хришћанин, ниједан хришћанин. Изван Цркве нема спасења: *extra ecclesia nula salus*.

Што значи, ни мање ни више, него: „Али око не може рећи руци: не требаш ми; или опет глава ногама: не требате ми. А ви сте тело Христово, и уди међу собом.”

Пошто је „Тело Цркве хијерархијски устројено и организовано попут једног Великог Града Божијег, који се развија у ширину, дужину и дубину” – или ћемо бити грађани Цркве, и тиме грађани Неба, већ овде на Земљи, или ћемо бити идиоти (*idiotes*: они који живе идиосинкразијски – сами за себе, не учествујући у животу заједнице): они који не учествују у животу Божанског Полиса, тачније: Богочовечанског.

Ако су сви крштени положили заклетву: да буду војници Христови – и борци у великом и последњем духовном рату – може ли се свако, или ико борити појединачно, изван хијерархије, без плана, организације, команде, синхронизације, садејства и хармоније? Куд који мили моји: без јединствене стратегије?

Наравно, то је немогуће, чак и у овоземаљској, световној војсци, болници, школи, газдинству, компанији или спортском друштву – а камоли у великом и последњем духовном рату са духовима злобе поднебесја.

Црква је: и јаслица богова, и школа, и касарна, и болница душа. Може ли неко самога себе родити, одшколовати, командовати самоме себи и самога себе излечити? Или барем: опојати и сахранити самога себе кад умре? Ако *може*, онда му заиста и не треба Црква. Али тада му не треба ни Бог – ни његов индивидуални, ексклузивни, сепаратни, изоловани и приватни: нарцисоидни

и аутистични „самооднос са Богом”. У ствари – не треба му нико, и у крајњој линији: чак ни он сам. Остаје сам са собом: као са сопственим идолом. Или, речено Честертоновим речима: „Ако се Цонс буде клањао Богу у себи, на крају ће испасти да се клања ником другом до Цонсу.”

А што се тиче православних хришћана, као што знамо: свако има призивање да буде цар, свештеник и пророк; *верни народ (лаос)* је, ни мање ни више, него: *царско свешћенство*, дакле, нераздвојан од Цркве и незамислив без Ње. Црква је конститутивна за верни народ, баш као и верни народ за Њу: и ни врата паклена је неће надјачати: светлост светли у тами и тама је не обузе. Сила Литургијске Молитве је Катехон: Онај који задржава зацарење антихриста. *То је Лейоџа Која ће сјасијти свей.*